УДК 947.78 (093)

Леонтій ВОЙТОВИЧ

ДО ВОЛИНСЬКОГО ЛІТОПИСАННЯ

Поза сумнівами, що найціннішою з літописних пам'яток для української історії є Іпатіївський літопис. "Без сеї дорогоцінної збірки ми знали б дуже мало що з української історії", – писав М.Грушевський[1]. М.Карамзін знайшов у Костромському Іпатіївському монастирі рукопис списку літопису, зроблений близько 1425 р. Іпатіївський літопис складався з "Повісті временних літ", Київського літопису (за 1119-1200 рр.) та третьої частини, яка отримала назву Галицько-Волинського літопису (1201-1292 рр.), хоча, фактично, це було волинське зведення кінця XIII ст. Збереглося сім списків Іпатіївського літопису: власне Іпатіївський (бл.1425), Хлєбніковський (XVI ст.), Погодінський (початку XVII ст.), Краківський (з бібліотеки князів Чорторийських, кінця XVII ст. латинськими буквами з рукопису 1621 року), Єрмолаївський (кінця XVII – початку XVIII ст.), його копія з ДПБ (Державної Публічної Бібліотеки ім.М.Є.Салтикова-Щедріна у Санкт-Петербурзі – F.IV.237) та Марка Бундура (Список Яроцького з 1651 р.). Дослідники розділяють ці списки на три редакції: Іпатіївську (Іпатіївський список), Хлєбніковську (Хлєбніковський, Погодінський і Краківський списки) та Єрмолаївську (Єрмолаївські списки і список Марка Бундура). Зовсім недавно Я.Книш знайшов фрагменти Угорницького списку, які були приклеєні до формату оправи Угорницького пом'яника 1683 р. Цей список належить до Єрмолаївської редакції, його фрагменти містять справніший і повніший літописний текст, ніж інші її списки[2]. Знахідка Я.Книша залишає надію на віднайдення інших фрагментів, а може, і частини цілого списку. Іпатіївська пам'ятка видана[3], також окремо виданий Галицько-Волинський літопис[4]. З видань останнього найціннішими є рідкісне видання з коментарями А.Петрушевича та найновіше видання літопису за Хлєбніковським списком з підготовкою тексту В.Франчук та коментарями М.Котляра. На черзі – підготовка повного тексту літопису з урахуванням усіх списків і редакцій. Дослідження Іпатіївського літопису має величезну літературу[5], але багато ще залишається дискусійного. Особливо багато проблем з хронологією Галицько-Волинського літопису, який в оригіналі не мав дат, а проставлені пізніше майже не відповідають фактичним.

У Іпатіївському літописі збереглися фрагменти, на підставі яких можна припускати існування літописання не тільки у Києві та Переяславі, але й у Чернігові, Турові, Пінську, Полоцьку та Смоленську. Гіпотетично можна говорити про перемишльське літописання, сліди якого збереглися у Длугоша та у інших польських хроніках[6].

Фрагментарні відомості про окремих волинських єпископів (і то пов'язані з загальноруськими подіями), уявна відсутність "волинської" інформації про волинських князів – усе це схилило більшість дослідників до того, що на Волині взагалі не було літописання, аж поки Василько Романович та його син Володимир не взялися за продовження Галицького літопису. Але сам по собі такий висновок виглядає абсурдним. Чи міг стояти осторонь від літописання такий центр, як Володимир Волинський, де були і єпископська кафедра, і князівський престол, династія якого боролася за гегемонію у Київській Русі? Крім того, на Волині у той час працював і, напевно, помер

такий визначний книжник, як Клим Смолятич. Правда, за XI-XII ст. маємо тільки фрагменти волинського літописання у київських зведеннях, але фрагменти виразні і доволі детальні (точна дата смерті володимирського єпископа Стефана – 27.04.1094 р. "о шостій годині ночі", подробиці вбивства Нерадцем князя Ярополка Ізяславича і похвала цьому князю, "Повість про осліплення теребовельського князя Василька Ростиславича", епізоди боротьби за Волинь Давида Ігоревича у 1098-1100 рр. з прихованою симпатією до цього князя і осудом київського сюзерена, городенські епізоди, нарешті, деталі походів волинського війська на Київ у другій половині XII ст., особливо опис збору союзного війська на Волині, лицарські турніри і таке інше). Всі ці епізоди, позбавлені моралізаторства і дихають реалізмом, за яким відчуваються учасники подій. Можна підкреслити таку особливість, характерну для волинського літописання: воно мало підкреслено світський прокнязівський характер.

В.Пашуто вважав, що у Романа Мстиславича не було власного літописця і тому Галицький літопис починався з похвали цьому князеві, а відомості про нього випали з ворожого йому Київського літопису і, таким чином, не потрапили до Іпатіївського зведення[7]. Виникає запитання: звідки ж тоді взяв інформацію В.Татищев про "добрий порядок" і опис зовнішності Романа та його манер, а польські хроністи – відомості про репресії щодо галицьких бояр? При певній недовірі до В.Татищева як історика та його джерел, це питання залишається дискусійним[8]. Для чого було В.Татищеву ідеалізувати й приписувати величезні заслуги галицько-волинському князю Романові Мстиславичу, при цьому явно принижуючи володимиро-суздальського князя Всеволода Юрійовича Велике Гніздо? Татищеви вели свій рід від смоленських князів (проти предка яких Рюрика Ростиславича боровся Роман) і служили кілька століть московській династії (яка походила від Всеволода Велике Гніздо).

"Похвала князеві Роману", якою, напевно, завершувався Літописець Романа, була прилучена до Галицько-Волинського літопису. Вона не містить (хоча б побіжно) подробиць діяльності князя, оскільки редактори цього не потребували. Попередній текст, у якому розповідалося про походи на Київ, на ятвягів і половців, про переговори з Константинополем і, можливо, римським папою, передував цій похвалі. Редактор ворожого Романові Київського літопису викинув цей текст, а сама "Похвала" якось залишилася і потрапила до Іпатіївського зведення. Як було зведено в один рукопис три його частини, достеменно невідомо, але схоже, що це було зроблено трохи механічно – до 1200 р. редактор користувався київським текстом.

Галицько-Волинський літопис являє собою дуже складний і неоднорідний пам'ятник, над яким працювало багато авторів. Версія А.Ужанкова[9] про цілісність і первозданність літопису непереконлива. На мій погляд, можна вважати цей літопис пам'яткою переважно волинською. Багато прихильників має версія, ніби ця пам'ятка складається із Галицького літопису 1246 р., автором якого був печатник Кирило[10], який, можливо, використав Літописець 1212 р. "премудрого книжника Тимофія", названий Л.Черепніним Початковою Галицькою повістю[11], та волинських творів – Холмського літописця 1261 р. єпископа Івана; Літописця 1269 р. князя Василька Романовича; Короткого Холмського літописця князя Шварна Даниловича; Літописця 1289 р. князя Володимира Васильковича, редактором якого, при участі самого князя, був володимирський єпископ Євсігній[12], турівський єпископ Марко[13] або, скоріше за все, писець Федорця, якому князь доручив написати своє "рукописание" – заповіт[14]; а також Волинського літописця 1292 р. князя Мстислава Даниловича, до якого включені фрагменти з хронік Пінська і Степані[15]. Щодо авторів чи, правильніше, редакторів окремих

частин пам'ятки, то слушним виглядає зауваження М.Котляра, що факт праці над літописом єпископа Івана, як і печатника Кирила, не можна вважати доведеним[16], як, до речі, і інших авторів. А це говорить про рівень досліджень текстів літописів, який аж ніяк не можна вважати завершеним.

Можна погодитися також з поправкою М.Котляра щодо датування першої частини пам'ятки 1212, а не 1211 р.[17]. Незважаючи на те, що перша частина пам'ятки, напевно, була створена у Галицькій землі, її характер, інформатори, а напевно, і сам редактор – чисто волинські. Галицьке боярство і бюргерство у цій частині переважно трактується негативно. Тисяцькі Дем'ян і Дмитро, пестун Мирослав, двірський Андрій, В'ячеслав Товстий – це волиняки-бояри, які прийшли у Галицьку землю з Романом і залишилися вірними його синам. Відчуженість волинського елементу, якому співчувають редактори, в середовищі галицької еліти, відмінність його менталітету відчутні мало не в кожному фрагменті. Волиняни-інформатори і сам редактор, схоже, так до кінця і не зрозуміли мотивацію вчинків галицької еліти.

Те ж можна сказати і про наступну частину пам'ятки – "Повість про збирання Данилом волинської отчини у 1219-1228 рр."[18]. Добра половина відомостей цієї частини стосується волинських подій. Мені здається, що версія В.Пашуто про Літописець Мстислава Удатного, редактором якого був духівник князя Тимофій, що очолював місію у Перемишль до бояр Жирослава і був тотожним з книжником Тимофієм, автором редакції 1212 р.[19], виглядає зовсім непереконливо. Ця волинська воїнська повість, як її охарактеризував М.Котляр[20], не тільки висунула на перший план молодшого Данила Романовича, але й досить критично оцінила особу Мстислава Удатного, яким літописці інших земель захоплювалися. Такої оцінки вчинків князя Мстислава Удатного не міг би дозволити собі літописець цього князя: на Калці Мстислав "через зависть" не повідомив інших князів про початок атаки монгольського війська, що призвело до поразки; далі князь просто виступає іграшкою в руках галицьких бояр та угорських політиків. Якщо ж такий Літописець Мстислава Удатного й існував, то з нього, як і з київських літописів, для редакції 1246 р. взято тільки незначні фрагменти. Не виключено також, що автор цієї волинської повісті користувався Літописцем луцького князя Мстислава Німого, який закінчувався його заповітом[21].

"Повість про битву на Калці", скоріше за все, існувала як окремий твір, про що висловлював здогад Д.Лихачов. Наявність волинської версії цього твору цілком очевидна[22]. Він був створений до 1227 р. при дворі Мстислава Німого і повністю включений у редакцію 1246 р. печатником Кирилом або іншим невідомим редактором. Останній додав фрагменти, що стосуються Данила Романовича, можливо, з пісні його придворного скальда. Така подія, як битва на Калці, була здатна викликати не одну пісню в середовищі скальдів тих князів, які уціліли після походу. Зрозуміло, що кожна прославляла свого князя[23]. Позаяк не викликає сумніву, що обидва волинські скальди були сучасниками подій і добре розбиралися у генеалогії волинських та турово-пінських князів, то можна вважати, поза сумнівом, шумського князя Святослава сином Інгвара Ярославича. Так само і дубровицький князь Олександр, янівський князь Святослав та несвізький князь Юрій були нащадками турівського князя Юрія Ярославича, найпевніше внуками від молодших синів, тоді як Андрій – внук від найстаршого, оскільки саме він успадкував турівський престол. Не може викликати сумніву і факт існування Шумського, Дубровицького, Янівського і Несвізького князівств. Подробиці про участь у битві цих дрібних князів – також внесок волинського редактора.

Від 1246 р. Галицько-Волинський літопис уже суто волинська пам'ятка, що не викликає сумнівів[24]. Дослідники навіть пов'язують перенесення літописання з еміграцією печатника Кирила і близьких до нього книжників, невдоволених політикою зближення з Римом, яку проводив Данило Романович[25]. Але це тільки здогадки, які суперечать характеру самого літопису. А от про існування Володимирського, Луцького, Городенського, Холмського і Степанського літописців можна говорити досить упевнено. В.Пашуто відзначав ще й сліди Новогрудського літописця у подробицях про литовських князів, занесених у редакції 1289 та 1292 рр. Взагалі згадки про литовських князів у волинському літописанні XIII ст. – найпевніше підтвердження їх існування. Це головне джерело ранньої генеалогії литовських династів.

Наведені приклади показують, що багато фрагментів, пов'язаних з тими чи іншими князями, потребують нового дослідження самого джерела. У тому ж Іпатіївському літописі поміж учасників походу Ігоря Святославича на половців у 1184 р. у числі князів названо "Андрея з Романом"[26]. У В.Татищева цей фрагмент – "Андрея з Романом Мстиславичем"[27]. Напевно так було у джерелі. Сам В.Татищев вважав обох Мстиславичами. Цю версію прийняли без застереження. Але князя Андрія Мстиславича, який би жив у цей період, у джерелах немає. Іншого Романа Мстиславича, окрім володимирського князя, – також. Може, Андрій – це турівський князь Андрій, який загинув у битві на Калці у 1223 р.? Його батько Іван Юрійович згаданий востаннє під 1170 р., отже у 1184 р. Андрій міг мати 15-16 років і брати участь у поході. Може, це хтось інший із турово-пінських князів? Останні брали участь у літньому поході 1184 р., очоленому Святославом Всеволодовичем: Ярослав Юрійович, князь пінський, з братом Глібом, князем дубровицьким. У весняному поході, очоленому молодшим із чернігівських князів Ігорем Святославичем, могли брати участь дружини турівського і володимирського князів. Обидва були васалами сюзеренів своїх земель, посланими, відповідно, Всеволодом Ярославичем (який на той час витіснив Інгвара з Луцька) та турівським князем Святополком Юрійовичем. Неочікувано великий розлив рік перешкодив продовженню цього походу після сутички на р. Херей (Хорол). Тому військо було розпущене. У літньому поході ці дружини участі вже не брали, тому їх немає в переліку учасників цього походу.

Інші князі з такими іменами (Андрій і Роман), які могли би взяти участь у поході 1184 р., джерелам невідомі. Волинські і турівські князі, які відгукнулися на заклик Святослава Всеволодовича влітку 1184 р., напевно, без проблем могли зробити це і весною 1184 р. Просто весною, зрозуміло, у військо, яке не очолював сам київський князь, князі Турівської та Волинської земель послали тільки своїх васалів. Аналіз цього фрагмента дозволяє дати ствердливу відповідь на запитання, чи міг Роман Мстиславич ходити на половців раніше 1187 р.[28]

Підсумовуючи результати цієї короткої розвідки, можна стверджувати, що ми продовжуємо перебувати на початковому етапі дослідження літописних пам'яток, загалом не пішовши набагато далі О.Шахматова та М.Грушевського, і цей напрямок потребує нагальної активізації. В сусідній Росії така активізація помітна, особливо у Санкт-Петербурзі, тоді як в Україні лише одиниці займаються окремими проблемами давнього літописання.

[1] Грушевський М. Ілюстрована історія України. – К., 1990. – С.135.

[2] Книш Я. Фрагменти невідомого списку Іпатіївського літопису // Галичина та Волинь у добу середньовіччя. До 800-річчя з дня народження Данила Галицького. – Історичні та культурологічні студії. – Т.3. – Львів, 2001. – С.86-105.

[3] ПСРЛ. – Т.2. – СПб., 1843; Изд.2. / Под ред. А.А.Шахматова. – СПб., 1908; Изд.3. – Петроград, 1927; ПСРЛ. – Т.2. Ипатьевская летопись. Фототип. изд. 1908 г. – М., 1962; Летопись по Ипатскому списку. Издание Археографической комиссии. – СПб., 1871; Літопис Руський. За Іпатським списком переклав Леонід Махновець. – К., 1989; Староруські київські і галицько-волинські літописи. Острозький список (Хлєбніковський) і список Четвертинського (Погодінський) // Гарвардська бібліотека давнього українського письменництва. – Корпус текстів. – Т.8. – Гарвард, 1990.

[4] Волынско-Галицкая летопись, составленная с концом XIII века / Издал и объяснил А.С.Петрушевич. – Львов, 1871; Летописный рассказ событий Киевской, Волынской и Галицкой Руси от ее начала до половины XIV в. / Изд. А.Клеванов. – М., 1871; Древнерусские летописи /. Пер. и комментарии В.Панова, статья В.Дебедева и В.Панова. – М.-Л., 1936. – С.246-313; Галицько-Волинський літопис. – Ч.1 / Переклав і пояснив Т.Коструба. – Львів, 1936; The Galician-Volynian Chronicle / Transl. by G.A.Perfecky. – Munchen, 1973; Галицко-Волынская летопись. Подготовка текста, перевод и комментарий О.П.Лихачевой // Памятники литературы Древней Руси. – XIII век. – 1981. – С.236-425; Галицько-Волинський літопис. – Львів, 1994; Галицько-Волинський літопис. Дослідження. Текст. Коментар / За редакцією чл.-кор. НАН України М.Ф.Котляра. – К., 2002.

[5] Фирсов Н.И. Содержание и характеристика Галицко-Волынской летописи. – Казань, 1891; Истрин В.М. Хронограф Ипатского списка... // Журнал Министерства Народного Просвещения. – 1897. – № 11. – С.83-91; Грушевський М.С. Хронольогія подій Галицько-Волинського літопису // Записки НТШ. – Т.41. – 1901. – С.1-72; його ж. Найдавніша Київська літопись // Грушевський М. Історія України-Руси. – Т.1. – К., 1913. – С.579-601; його ж. Історія української літератури. – Т.3. – К., 1993. – С.5-75; Шахматов А.А. Обозрение... – Гл.4-5; Орлов А.С. К вопросу об Ипатьевской летописим // Известия Отдела русского языка и словестности. – Т. 31. – 1926. – С.93-126; його ж. О Галицко-Волынском летописании // Труды Отдела Древнерусской литературы. – Т.5. – 1947. – С.15-24; Приселков М.Д. История русского летописания XI-XV вв. – М.-Л., 1940; Черепнин Л.В. Летописец Даниила Галицкого // Исторические записки. – Т.12. – 1941. – С.228-253; Лихачев Д.С. Русские летописи и их культурно-историческое значение. – М.-Л., 1947. – С.176-267, 431-433; Еремин И.П. Киевская летопись как памятник литературы // Труды Отдела Древнерусской литературы. – Т.7. – 1949. – С.67-69; його ж. Волынская летопись 1289-1290 г. как памятник литературы Древней Руси // Там само. – Т.13. – 1957. – С.102-117; його ж. Литература Древней Руси. – М.-Л., 1966. – С.98-131, 164-184; Пашуто В.Т. Очерки по истории Галицко-Волынской Руси. – Москва, 1950; Генсьорський А.І. Галицько-Волинський літопис. (Процес складання, редакції і редактори) / Відп. ред. Д.Г.Бандрівський. – К., 1958; його ж. Помилкова інтерпретація Длугошем деяких місць Галицько-Волинського літопису // Досл. і мат. з укр. мови. – Т.3. – Львів, 1960. – С.16-26; його ж: Галицько-волинський літопис. – К., 1961; його ж. З коментарів до Галицько-Волинського літопису // Істор. джерела і їх використання. – Вип.4. – К., 1969. – С.171-184; Рыбаков Б.А. Русские летописцы и автор “Слова о полку Игореве” – Москва, 1972; Франчук В.Ю. Мог ли Петр Бориславич создать “Слово о полку Игореве”? (Наблюдение над языком “Слова” и Ипатьевской летописи) // Труды Отдела Древнерусской литературы. – Т.31. – 1976. – С.72-92; Її ж. Книжня лексика у Київському літописі // Мовознавство. – 1980. – № 6. – С.36-43; Її ж. Образна мова Київського літопису // Там само. – 1982. – № 3. – С.19-27; Її ж. Киевская летопись. – К., 1986;

Романов В.К. Статья 1224 г. о битве на Калке Ипатьевской летописи // Летописи и хроники. 1980 год. – М., 1981. – С.79-103; Бибиков М.В. Сведения Ипатьевской летописи о печенегах и торках в свете данных византийских источников XII в. // Там само. – С.55-78; Толочко П. Літописи Київської Русі. – К., 1994.

[6] Перфецький Є. Перемишельський літописний кодекс першої редакції в складі хронік Яна Длугоша // Записки НТШ. – Т.147. – 1927; Perfecky E. Historia Polonica Jana Dlugosze a ruski litopisectvi. – Praha, 1932.

[7] История СССР. – Т.1. – М., 1966. – С.610.

[8] Толочко О.П. Конституційний проект Романа Мстиславича 1203 р.: спроба джерелознавчого дослідження // Український історичний журнал. – 1995. – № 6. – С.22-36; його ж. К старым спорам о Татищеве // А сє єго срєбро. Збірник праць на пошану члена-кореспондента НАН України М.Ф.Котляра з нагоди його 70-річчя. – К., 2002. – С.245-248; його ж. Принимал ли Роман Мстиславич посольство папы Иннокентия III в 1204 г.? // Ruthenica. – Т.2. – К., 2003. – С.195-204.

[9] Ужанков А.Н. Летописец Даниила Галицкого: редакции, время составления // Герменевтика древнерусской литературы. – Сборник 1 (XI-XIV вв.). – М., 1989. – С.247-283.

[10] Пашуто В.Т. Очерки по истории Галицко-Волынской Руси... – С.44, 65-67, 91-92.

[11] Черепнин Л.В. Летописец Даниила Галицкого... – С.243-244.

[12] Пашуто В.Т. Очерки по истории Галицко-Волынской Руси... – С.101-130.

[13] Еремин И.П. Волынская летопись 1289-1290 гг. как памятник литературы Древней Руси... – С.102-117.

[14] Генсьорський А.І. Галицько-Волинський літопис (процес складання, редакції та редактори). – К., 1958; його ж. З коментарів до Галицько-Волинського літопису... – С.171-184.

[15] Фирсов Н.Н. Содержание и характеристика Галицко-Волынской летописи. Казань, 1891; Грушевський М.С. Хронольогія подій Галицько-Волинської літописи // Записки НТШ. – Т.41. – 1901. – С.1-72; Черепнин Л.В. Летописец Даниила Галицкого... – С.228-253; Орлов А.С. К вопросу об Ипатьевской летописи... – С.93-126; його ж. О Галицко-Волынском летописании... – С.15-35.

[16] Котляр М. Найдавніша повість про Данила Галицького // Київська старовина. – 1992. – № 1. – С.75-76.

[17] Там само. – С.76.

[18] Грушевський М. Хронольогія подій Галицько-Волинської літописи.. – С.15, 20.

[19] Пашуто В.Т. Очерки по истории Галицко-Волынской Руси... – С.32.

[20] Котляр М. Найдавніша повість... – С.77.

[21] ПСРЛ. – Т.2. – Стб.752.

[22] Эммаусский А.В. Летописные известия о первом нашествии монголо-татар на Восточную Европу // Уч. зап. Кировского пед. ин-та. – Вып.17. – Т.1. Фак. ист.-филолог. – 1958. – С. 59-109.

[23] Куник А.А. О признании 1223 года временем битвы при Калке // Уч. зап. имп. АН по первому и третьему отд. – Т.2. – Вып.5. – 1854. – С.779-782; Бестужев-Рюмин К.Н. О составе русских летописей до конца XIV в. – СПб., 1868. – С.154-155; Грушевський М. Історія України-Руси. – Т.2. – Львів, 1905. – С.346; Черепнин Л.В. Летописец Даниила Галицкого... – С.243-246; Сердобольская Л.А. К вопросу о хронологии похода русских князей против татар и битвы при реке Калке // Сб. трудов Пятигорского гос. пед. ин-та. – Вып.1. – Ставрополь, 1947. – С.137; Лихачев Д.С. Летописные известия об Алексее Поповиче // Труды Отдела Древнерусской Литературы. – Т.7. – 1949. – С.23-24; Тихомиров М.Н. Русская культура X-XVIII вв. – М., 1968. – С.86-87; Водовозов Н.В. Повесть о битве на реке Калке // Уч. зап. Московского

гор. пед. ин-та им. В.М.Потемкина. – Т.67. – Вып.6. – 1957; Эммаусский А.В. Летописные известия о первом нашествии монголо-татар на Восточную Европу // Уч. зап. Кировского гос. пед. ин-та. – Т.1. – Вып.17. – 1958. – С.69-90; Генсьорський А.І. Галицько-Волинський літопис (процес складання: редакції і редактори). – К., 1958. – С.19-20; Свердлов М.Б. К вопросу о летописных источниках "Повести о битве на Калке" // Вестник ЛГУ. – Серия истории, языка и литературы. – 1963. – № 2. – Вып.1. – С.141-144; Романов В.К. Статья 1224 г. о битве при Калке Ипатьевской летописи // Летописи и хроники. 1980 год. – М., 1981. – С.79-103.

[24] Еремин И.П. Литература Древней Руси. (Этюды и характеристики) / Отв. ред. Д.С.Лихачев. – М.-Л., 1966. – С.185-199.

[25] Лихачев Д.С. Галицкая литературная традиция в житии Александра Невского // Лихачев Д.С. Исследования по древнерусской литературе. – Л., 1986. – С.219.

[26] ПСРЛ. – Т.2. – Стб.628-629.

[27] Татищев В.Н. История Российская. – Т.3. – М., 1964. – С.130-131.

[28] Котляр М.Ф. Чи міг Роман Мстиславич ходити на половців раніше 1187? // Український історичний журнал. – 1965. – № 1. – С.117-120.

Леонтій Войтович.
До волинського літописання.
Розвідка присвячена проблемам існування волинського літописання, зокрема Літописця князя Романа Мстиславича, а також волинського походження практично всіх частин Галицько-Волинського літопису.

Leontiy Voytowych.
To the Question of Volhynian Chronicles Writing.
The enquiry concerns the problems of existence of Volhynian chronicling, in particular, of Chronicler Prince Roman Mstyslavych, as well as of the Volhynian origin of practically all parts of the Halych-Volhynian chronicle.